

Je li piraterija krađa?

Axel Gosseries

Nesumnjivo je da brojni korisnici interneta dijele osjećanje u kome postoji razlika između javne krađe i ilegalnog skidanja jednog muzičkog komada. To pitanje možemo posmatrati sa pravnog aspekta, međutim ovdje bih htio da to uradim polazeći sa nešto šireg stanovišta, tj. "predpravnog" pojma krađe, shvaćenog kao čin koji podrazumijeva da jedna osoba lišava nečega drugu osobu. Po toj osnovi odgovoriću kroz tri primjera na pitanje da li je piraterija krađa.

Najprije možemo na to pitanje odgovoriti negativno oslanjajući se na činjenicu da je svojina o kojoj se radi ono što nazivamo *nekonkurentna* svojina. Šta to znači? Ako ukradete izložen hljeb i ako ga pojedete, na taj način sprječavate nekog drugog da ga kupi i pojede. Međutim, skinuti neki dokument sa interneta nipošto ne sprječava druge osobe da to isto urade. Naime, vaše korišćenje nekonkurentne svojine ne brani drugima da istu iskoriste. To je vjerovatno jedan od faktora koji objašnjava zašto je piraterija dokumenata drugačije shvaćena od javne krađe. Ukoliko se ovdje zaustavimo, mogli bismo zaključiti da melomanska piraterija nije krađa.

Nekonkurentni karakter intelektualne svojine je jedna od njenih neosporivih svojstava. Međutim bila bi greška tu se zaustaviti. Zašto? Zato što nedostaje dimenzija proizvođača, a samim tim i dimenzija prodavača. Zapravo u ekonomiji veći dio onoga što neko proizvodi je namijenjeno za korišćenje od strane drugih osoba; ono što interesuje proizvođača nije najprije vrijednost korišćenja proizvedenog dobra, već vrijednost razmjene. Pekar ne radi dan i noć samo da bi mogao da jede hljeb, već i da bi ga prodao i mogao da kupi povrće, lijekove i knjige. Isto tako, profesionalni muzičar ne bi mogao da preživi samo slušajući svoju muziku i pijući vodu. On treba sebi i hljeb da kupi. Odatle slijedi da iako se piraterija sa interneta odnosi na nekonkurentnu svojinu, ona i dalje ostaje krađa. Zapravo, kao i u slučaju javne krađe, piraterija lišava proizvođača, a tako i prodavca, svoje dobiti.

Ovakvo rezonovanje bi bilo nekompletno bez jednog trećeg primjera. Šta je potrošač bez kupovne moći? Možemo li reći da i on, kada narušava intelektualnu svojinu, postupi nepravedno lišavajući proizvođača dobiti? Odgovor je negativan jer vrijednost razmjene jednog dobra zavisi od onoga što je svaki potrošač za njega u stanju da dâ. Ako pak ovaj posljednji nije u mogućnosti da plati zato što jedva ima sredstava da preživi do sutra, vrijednost razmjene dobra u odnosu na tog potrošača nije nikakva.

To ne znači da bi siromašni pirat bio lopov sa ublaženim posljedicama. Preciznije govoreći, on *uopšte i nije* lopov jer proizvođača ničega ne lišava, a još manje druge potrošače.

Ovakvo rezonovanje nema nikakve veze sa idejom u kojoj cilj (ili glad...) opravdava sredstva. Ne radi se ovdje o odbrani jednog vida oduzimanja svojine u prilog najsiromašnijima. Argument je jednostavno vezan za činjenicu da je za jedno nekonkurentno dobro funkcija cijene različita od konkurentnog dobra. Naravno, ta cijena objašnjava odnos ponude i potražnje između proizvođača i potrošača. Međutim nije neophodno, kao na primjer za aukciju cvijeća ili nekog

umjetničkog djela, da se cijena odredi u odnosu na onog koji najviše ponudi. Možemo savršeno podrediti cijenu u zavisnosti od kupovne moći a da ne oštetimo onoga koji može najviše da ponudi, jer ima dovoljno za svakoga. Odatle slijedi da ako je kupovna moć slaba, i cijena može biti mala bez rizika od nepravde prema drugim potrošačima.

Šta sve ovo podrazumijeva? Na zapadu većina pirata je u mogućnosti da plati ono što ilegalno skida. Oni su dakle lopovi, kako u pravnom tako i u predpravnom smislu, osim u slučaju da autori nemaju prava na vrijednost razmjene koje ih pirat lišava. S druge strane, kako možemo gledati na osobu koja zarađuje manje od dva dolara dnevno a čiji život može biti spašen ukoliko pribjegne isprobanoj metodi? Za tu istu osobu pribjegavanje ovoj metodi piraterije ne bi uopšte bila krađa. I ako ta osoba, poslije dana provedenog radeći za koricu hljeba, želi da skine neki muzički komad a da ga ne plati, tu takođe ne bi bilo riječi o krađi. Pitanje o intelektualnoj svojini se dakle drugačije postavlja u odnosu na siromašne potrošače, ovdje kod nas u Evropi a naročito u drugim krajevima svijeta.

Prevod sa francuskog: Tatjana Poretti

* Filozof prava. Profesor na Katedri Hoover ekonomsku i socijalnu etiku pri Katoličkom Univerzitetu u Luvenu (Belgija). 2008 godine je objavio knjigu o intelektualnom vlasništvu i teorijama pravde (Axel Gosseries, Alain Marciano & Alain Strowel: *Intellectual Property and Theories of Justice*, Palgrave, 2008). E-mail: axel.gosseries@uclouvain.be